

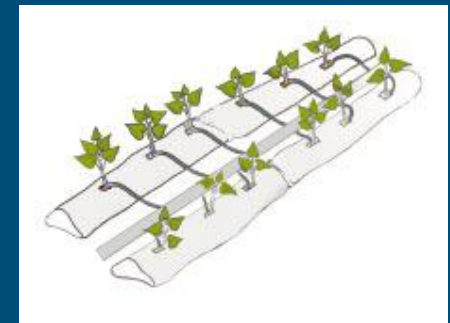
Εξοπλισμός υδροπονικών εγκαταστάσεων

3^η Διάλεξη

Μεταφορά-Εφαρμογή-Διαχείριση θρεπτικού διαλύματος

Υποδοχείς θρεπτικού διαλύματος-στερεών υποστρωμάτων

Αναστάσιος Ι. Κώτσιρας
Αναπληρωτής Καθηγητής

Αρχές αρδεύσεως στην υδροπονία

- Η ανάπτυξη των φυτών στα υδροπονικά συστήματα εξαρτάται από την εφαρμογή:
- νερού
- θρεπτικών στοιχείων
- οξυγόνου

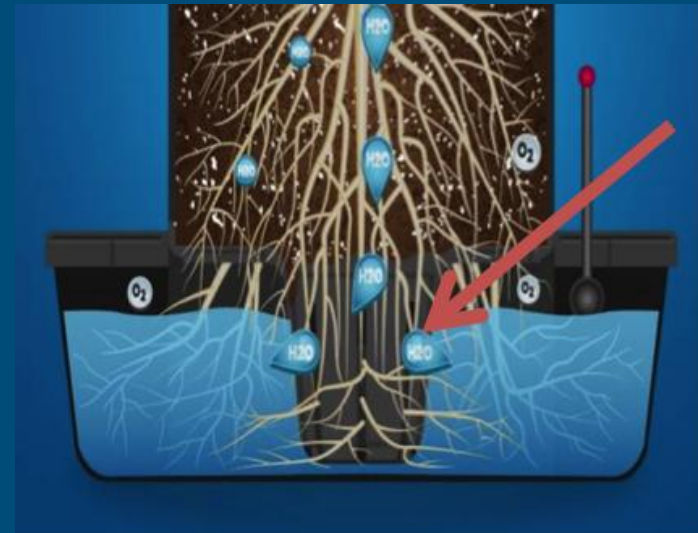
Σημαντικές παράμετροι καθώς:

το ριζικό σύστημα αναπτύσσεται σε περιορισμένο όγκο

Αρχές αρδεύσεως στην υδροπονία

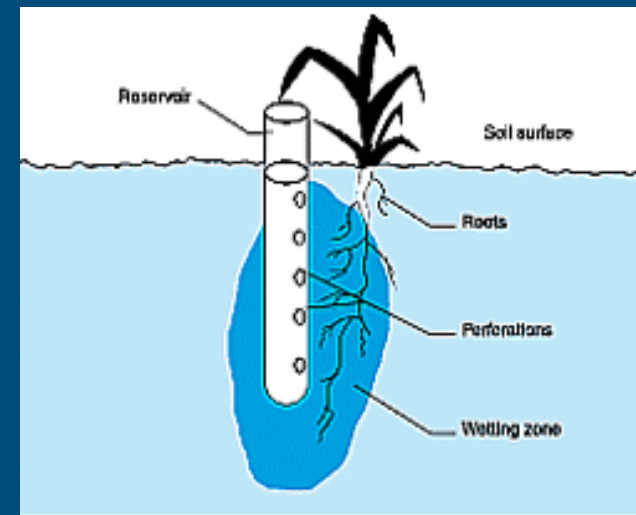
Υπάρχουν δυο αλληλένδετα χαρακτηριστικά της ζώνης της ριζόσφαιρας:

1. η δράση της σαν **δεξαμενή νερού** η οποία θα πρέπει να συμπληρώνεται κάθε φορά που αδειάζει:
  - **αποθηκεύονται** διάφορα θρεπτικά στοιχεία
  - κάθε φορά που εξαντλείται κάποιο στοιχείο, θα πρέπει να **αναπληρώνεται** με την άρδευση
  - στην περίπτωση που κάποιο στοιχείο είναι σε υπερεπάρκεια, τότε μέσω της αρδεύσεως **ξεπλένεται ή αραιώνεται**

Αρχές αρδεύσεως στην υδροπονία

- 2. σχηματίζει έναν **αγωγό** μέσω του οποίου τα θρεπτικά στοιχεία φθάνουν στην επιφάνεια της ρίζας:
  - αυτά που είναι κοντά στην επιφάνεια της ριζόσφαιρας είναι διαθέσιμα στα φυτά και απορροφώνται
  - η διάχυση έχει σαν αποτέλεσμα την αναπλήρωση και την μεταφορά προς την ρίζα από περιοχές με μεγαλύτερη συγκέντρωση.

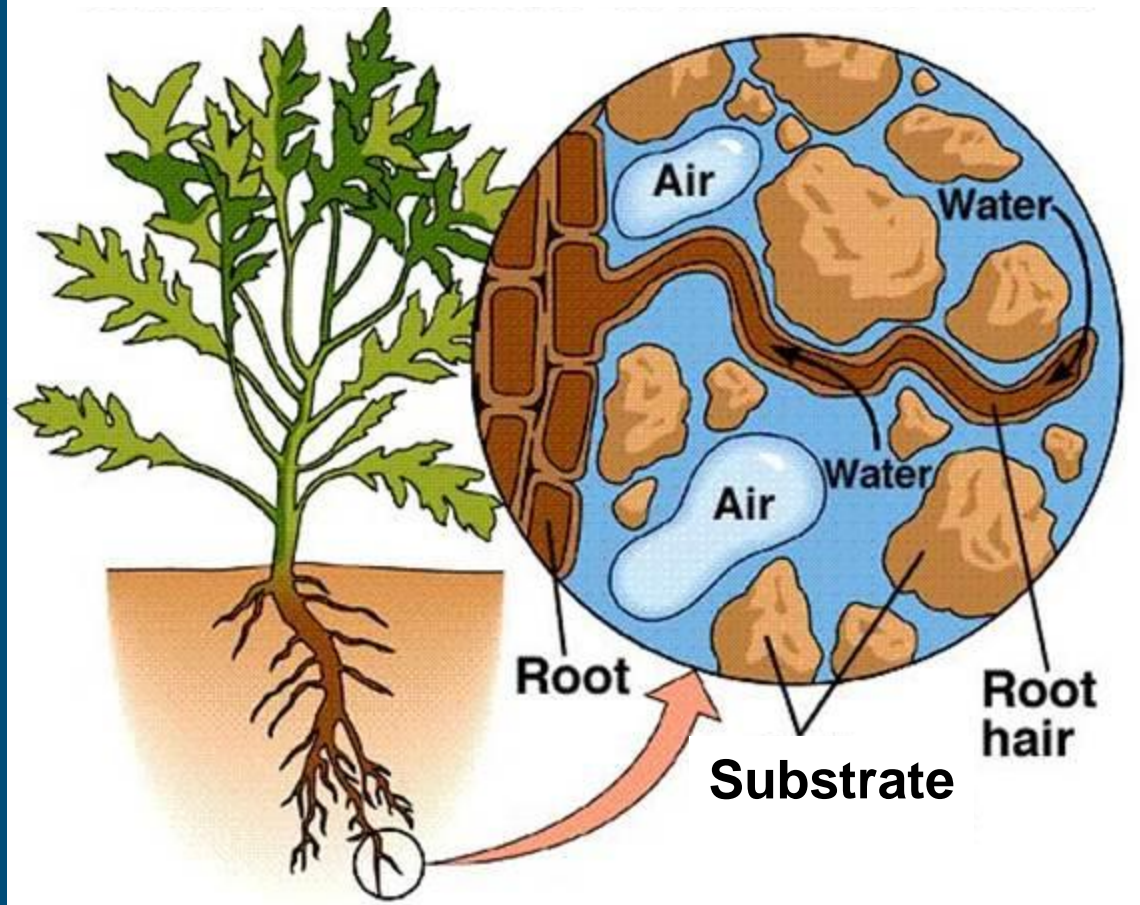

Αρχές αρδεύσεως στην υδροπονία

- εάν ο ρυθμός της μεταφοράς δεν είναι επαρκής, θα υπάρχουν ελλείψεις θρεπτικών στοιχείων και νερού, ακόμα και εάν υπάρχουν ικανοποιητικά αποθέματα στην δεξαμενή.
- αυτή η ανεπιθύμητη κατάσταση αντιστρέφεται με την έναρξη της αρδεύσεως:
  - **εκτοπίζει** το χρησιμοποιημένο θρεπτικό διάλυμα γύρω από τις ρίζες
  - **το αντικαθιστά** με φρέσκο άριστα ισορροπημένο μέσω του σχήματος θρέψης

Απορρόφηση νερού και θρεπτικών στοιχείων

Οι ρίζες απορροφούν νερό και θρεπτικά στοιχεία με διαφορετικό ρυθμό

Αρχές αρδεύσεως στην υδροπονία

Σημαντικά σημεία:

- Το φυτό απορροφά νερό και θρεπτικά στοιχεία επιλεκτικά με διαφορετικό ρυθμό.
-
- Αποτέλεσμα: η αναλογία θρεπτικών στοιχείων και νερού στον χώρο της ριζόσφαιρας μπορεί να είναι χαμηλότερη (ή υψηλότερη) απ' ό,τι στο εφαρμοζόμενο διάλυμα
    - η σταδιακή αύξηση των στοιχείων σημαίνει **αύξηση της EC** με δυσμενείς συνέπειες
    - η σταδιακή μείωση των στοιχείων σημαίνει ελλείψεις και ανισορροπίες στην θρέψη

Όλα αυτά μπορούν να συμβούν ακόμη και εάν η διαθεσιμότητα του νερού είναι ικανοποιητική!!

Αρχές αρδεύσεως στην υδροπονία

Συμπερασματικά:

- Το αρδευτικό σύστημα στα υδροπονικά συστήματα εκπληρώνει **δυσκοποούς**:
- **ανανεώνει-συμπληρώνει** τα διάφορα θρεπτικά στοιχεία που είναι αποθηκευμένα στον χώρο της ριζόσφαιρας
- εξασφαλίζει την **μαζική ροή** των θρεπτικών στοιχείων μέσω του αγωγού της ζώνης της ριζόσφαιρας.
- καθώς η **μαζική ροή** είναι πολύ πιο γρήγορη διαδικασία στην μετακίνηση των θρεπτικών στοιχείων σε σχέση με την **διάχυση**:
- η **συχνότητα της αρδεύσεως μπορεί να εφαρμοσθεί ως μέθοδος μετακινήσεως των θρεπτικών στοιχείων στην επιφάνεια των ριζών**

Αρχές αρδεύσεως στην υδροπονία

- Στην υδροπονία αυτός ο τρόπος ελέγχου είναι **εύκολα εφικτός** καθώς όλες οι μεταβλητές ελέγχονται επαρκώς.
- Στις καλλιέργειες στο έδαφος η αύξηση της συχνότητας των αρδεύσεων δεν αποτελεί πάντα αποτελεσματικό τρόπο διαχείρισεως της μετακινήσεως των θρεπτικών στοιχείων:
  - μπορεί να δημιουργηθούν προβλήματα ασφυξίας των ριζών (υποξίας)

Αρχές αρδεύσεως στην υδροπονία

- Μια από τις παραμέτρους που είναι υπεύθυνες για την αύξηση των αποδόσεων στην υδροπονία σε σχέση με το έδαφος, είναι:

- ο εντατικός έλεγχος και η αποτελεσματική διαχείριση της αρδεύσεως που δημιουργούν:
  - άριστο, υγιές και αναπτυγμένο ριζικό σύστημα που με την σειρά του είναι υπεύθυνο για την σωστή ανάπτυξη και παραγωγή

Αρχές αρδεύσεως στην υδροπονία

- **Η αποδοτικότητα της χρήσεως νερού είναι μεγάλη:**
  - το θρεπτικό διάλυμα εφαρμόζεται απ' ευθείας στην ρίζα
- **Η αποδοτικότητα της χρήσεως λιπασμάτων είναι μεγάλη:**
  - καλύτερη αξιοποίηση και μικρότερες απώλειες των θρεπτικών στοιχείων

Χαρακτηριστικά του αρδευτικού δικτύου

- Τα αρδευτικά συστήματα είναι υδραυλικά συστήματα μεταφοράς νερού-θρεπτικού διαλύματος από την “πηγή” στο φυτό.
- Τα αρδευτικά συστήματα πρέπει να χαρακτηρίζονται από **ομοιομορφία και σταθερότητα**.
- Στο τελικό σημείο θα πρέπει να υπάρχει ένας διανεμητής έτσι ώστε το νερό-θρεπτικό διάλυμα να μεταφερθεί στο ριζόστρωμα.
- Όλα τα αρδευτικά συστήματα απαιτούν μια συγκεκριμένη **πίεση** για την μεταφορά του νερού-θρεπτικού διαλύματος
- Σημαντική παράμετρος η **δυναμικότητα** του συστήματος έτσι ώστε να καλύπτει τις ανάγκες της μονάδας

Μεταφορά του θρεπτικού διαλύματος

Κύριοι και δευτερεύοντες αγωγοί

- κατασκευή από PVC (σκληροί) ή PE (εύκαμπτοι)
- αντοχή σε υψηλές πιέσεις
- ο προσανατολισμός των δευτερευόντων αγωγών είναι κάθετος προς τους κύριους και παράλληλος στις γραμμές φυτεύσεως
- χρώμα απαραίτητως μη περατό από την ηλιακή ακτινοβολία (μαύρο)

Μεταφορά του θρεπτικού διαλύματος

- Υπολογισμός του μήκους και της διατομής των αγωγών πριν από την εγκατάσταση του εξοπλισμού
- Σκοπός: η ομοιόμορφη παροχή

Μέγιστα επιτρεπόμενα μήκη σταλακτηφόρων σωλήνων

ΜΕΓΙΣΤΟ ΕΠΙΤΡΕΠΟΜΕΝΟ ΜΗΚΟΣ – ΚΛΙΣΗ 0% - ΑΠΟΚΛΙΣΗ ΠΑΡΟΧΗΣ 15%

ΔΙΑΜΕΤΡΟΣ	ΠΑΡΟΧΗ	ΙΣΟΔΥΝΑΜΕΣ ΑΠΟΣΤΑΣΕΙΣ/ ΜΕΓΙΣΤΟ ΜΗΚΟΣ																	
		m	ft	m	ft	m	ft	m	ft	m	ft	m	ft	m	ft	m	ft	m	ft
mm	lt/h	0,25	0,82	0,30	0,98	0,33	1,08	0,40	1,31	0,50	1,64	0,60	1,97	0,75	2,46	0,80	2,62	1,00	3,28
16	2	76	249,3	86	282,2	90	295,3	103	337,9	119	390,4	134	439,6	154	505,2	161	528,2	185	606,9
16	4	46	150,9	52	170,6	56	183,7	62	203,4	71	232,9	80	262,5	93	305,1	97	318,2	111	364,2
20	2	103	337,9	116	380,6	122	400,3	140	459,3	161	528,2	180	590,6	208	682,4	216	708,7	251	823,5
20	4	73	239,5	82	269,0	86	610,2	98	321,5	113	370,7	127	416,7	147	482,3	152	498,7	177	580,7

πχ: για μια απόσταση 25 εκ. από σταγόνα σε σταγόνα σε αγωγό Ø20 ονομαστικής παροχής 4 λίτρων / ώρα, τότε το μέγιστο μήκος σε οριζόντιο επίπεδο για ομοιόμορφη άρδευση γραμμής φυτών είναι 73 μέτρα.

Μεταφορά και διανομή του νερού

- Η διατομή των αγωγών εξυπηρετεί τις απαιτήσεις της μεγαλύτερης ζώνης αρδεύσεως.
- Οι κύριοι και οι δευτερεύοντες αγωγοί είναι συνήθως διατομής $\varnothing 50 - \varnothing 150$
- Οι σωλήνες εφαρμογής είναι συνήθως διατομής $\varnothing 16 - \varnothing 32$

Διατομές σωλήνων PE 6 atm με τη μέγιστη παροχή που μπορούν να μεταφέρουν ($U=1,5\text{m/s}$). U = ταχύτητα ροής μέσα στο σωλήνα.

Εξωτερική διατομή (σε χιλιοστά)	Μέγιστη παροχή (λίτρα / ώρα)
$\varnothing 16$	580
$\varnothing 20$	1.100
$\varnothing 25$	1.800
$\varnothing 32$	3.050
$\varnothing 40$	5.400
$\varnothing 50$	8.400
$\varnothing 63$	13.500
$\varnothing 75$	18.200
$\varnothing 90$	27.200
$\varnothing 110$	41.000

Μεταφορά του θρεπτικού διαλύματος

Συνάρτηση από το υδροπονικό σύστημα:

Υδροκαλλιέργειες

- κυκλοφορία στις λεκάνες καλλιέργειας (DFT)
- κυκλοφορία στο δάπεδο του θερμοκηπίου (επιδ. υδροπ.)
- κυκλοφορία στα κανάλια καλλιέργειας (NFT)

Σε κάθε σύστημα υδροκαλλιέργειας το σύστημα μεταφοράς είναι διαφορετικό

Μεταφορά του θρεπτικού διαλύματος

Άρδευση στα Στερεά Υποστρώματα

- αγωγοί που μεταφέρουν το θρεπτικό διάλυμα από την κεφαλή στις γραμμές της καλλιέργειας
- διανεμητές του θρεπτικού διαλύματος στα φυτά
- αγωγοί συλλογής και επιστροφής του θρεπτικού διαλύματος απορροής σε μονάδες που χρησιμοποιούν ανακύκλωση
- αγωγοί συλλογής και απορρίψεως του θρεπτικού διαλύματος απορροής σε ανοικτά συστήματα

Τεχνική αρδεύσεως καταιονισμού σε υπαίθρια υδροπονική μονάδα σε στερεά υποστρώματα

http://www.munckhof.com/silviculture/greenhouse_irrigation

Για την **πλήρη επικάλυψη** των αρδευομένων φυτών, οι εκτοξευτήρες τοποθετούνται σε αποστάσεις που ανέρχονται στο 60% της διαμέτρου διαβροχής των ακροφυσίων τους.

Τεχνική αρδεύσεως καταιονισμού σε υπαίθρια υδροπονική μονάδα σε στερεά υποστρώματα

Μειονεκτήματα

- σπατάλη θρεπτικού διαλύματος
- δημιουργία στρώματος αλάτων στα φύλλα
- λόγω παρατεταμένης διαβροχής του φυλλώματος
- αυξημένη πιθανότητα αναπτύξεως μυκητολογικών και άλλων ασθενειών

http://www.diytrade.com/china/pd/10469829/Greenhouse_wit_h_Micro_Sprinkler_Irrigation_System.html

Τεχνική αρδεύσεως με σταγόνα

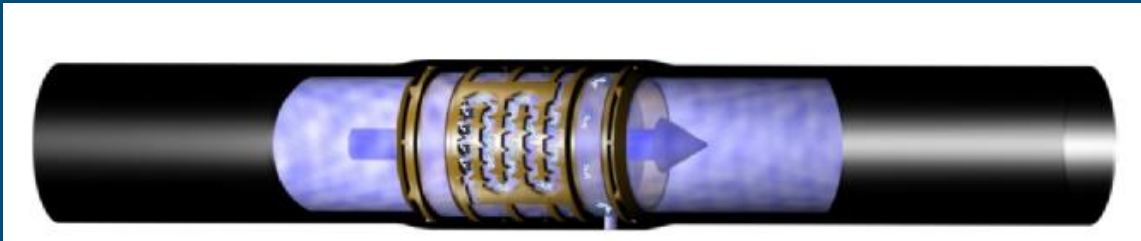
- Η πιο συχνά χρησιμοποιούμενη σε επιχειρηματική κλίμακα
- Ο αγωγός εφαρμογής τροφοδοτεί μία ή περισσότερες γραμμές. Πάνω στον αγωγό φέρονται σταλάκτες, μέσω των οποίων γίνεται η εφαρμογή του θρεπτικού διαλύματος στα φυτά.

Μικροσωλήνες οποίοι στερεώνονται με λόγχες κοντά στο λαιμό του φυτού:
Η «μέδουσα»

Τεχνική αρδεύσεως με σταγόνα

- Στην περίπτωση που το υπόστρωμα είναι τοποθετημένο χύδην σε κανάλι/ υποδοχέα, η άρδευση μπορεί να γίνεται με σωλήνες με ενσωματωμένους σταλάκτες (σταλακτηφόροι)
- Ποικιλία αποστάσεων εκροής της σταγόνας

Ενσωματωμένος
σταλάκτης μαιανδρικής
διαδρομής

Η απόσταση των σταλακτών μπορεί να είναι ανά 10 εκ. μέχρι και 1 μ., ανάλογα με την καλλιέργεια (αποστάσεις φυτεύσεως). Συνήθως υπάρχει ένας σταλάκτης ανά φυτό ή ανά δύο φυτά.

Σταλακτηφόρος αγωγός σε κανάλι ελαφρόπετρας

Σταλακτηφόροι αγωγοί σε κανάλι ελαφρόπετρας

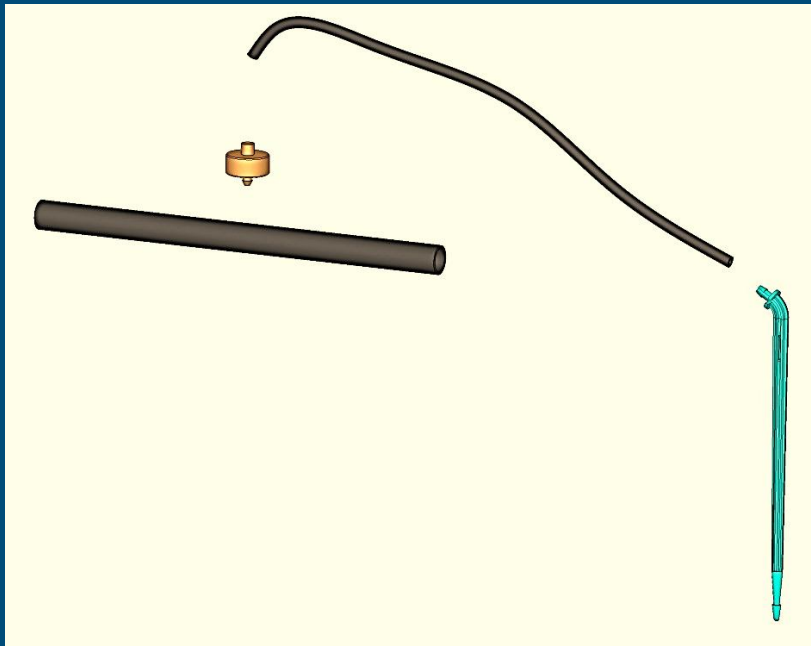

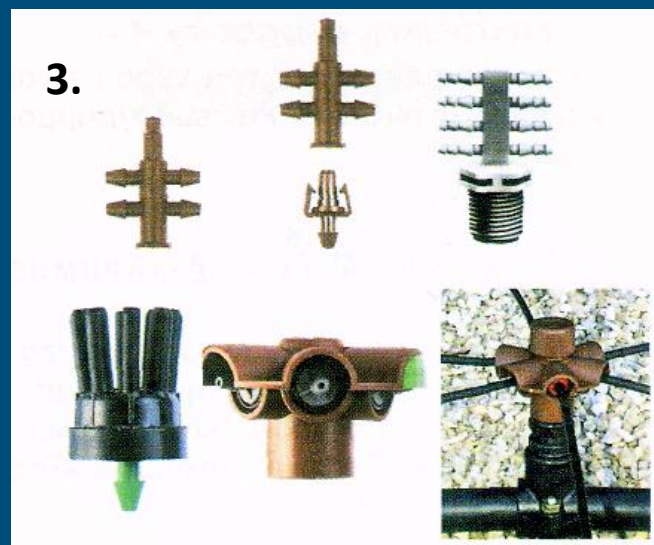
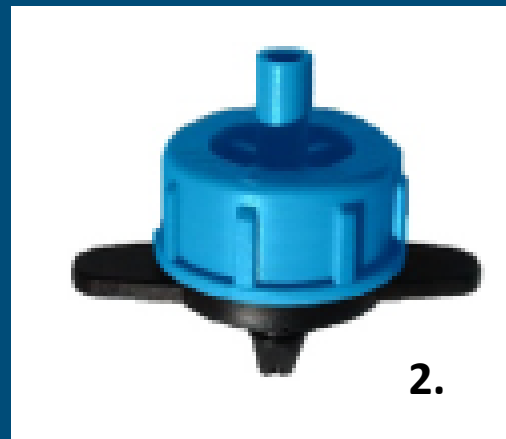
Σταλακτηφόροι αγωγοί

Τοποθέτηση σταλάκτη – μικροσωλήνα - λόγχης

Διάφοροι διανεμητές για καλλιέργειες εκτός εδάφους

1. Ρυθμιζόμενης παροχής
2. Αυτορρυθμιζόμενος
3. Πολλαπλής εξόδου

Μεταφορά του θρεπτικού διαλύματος

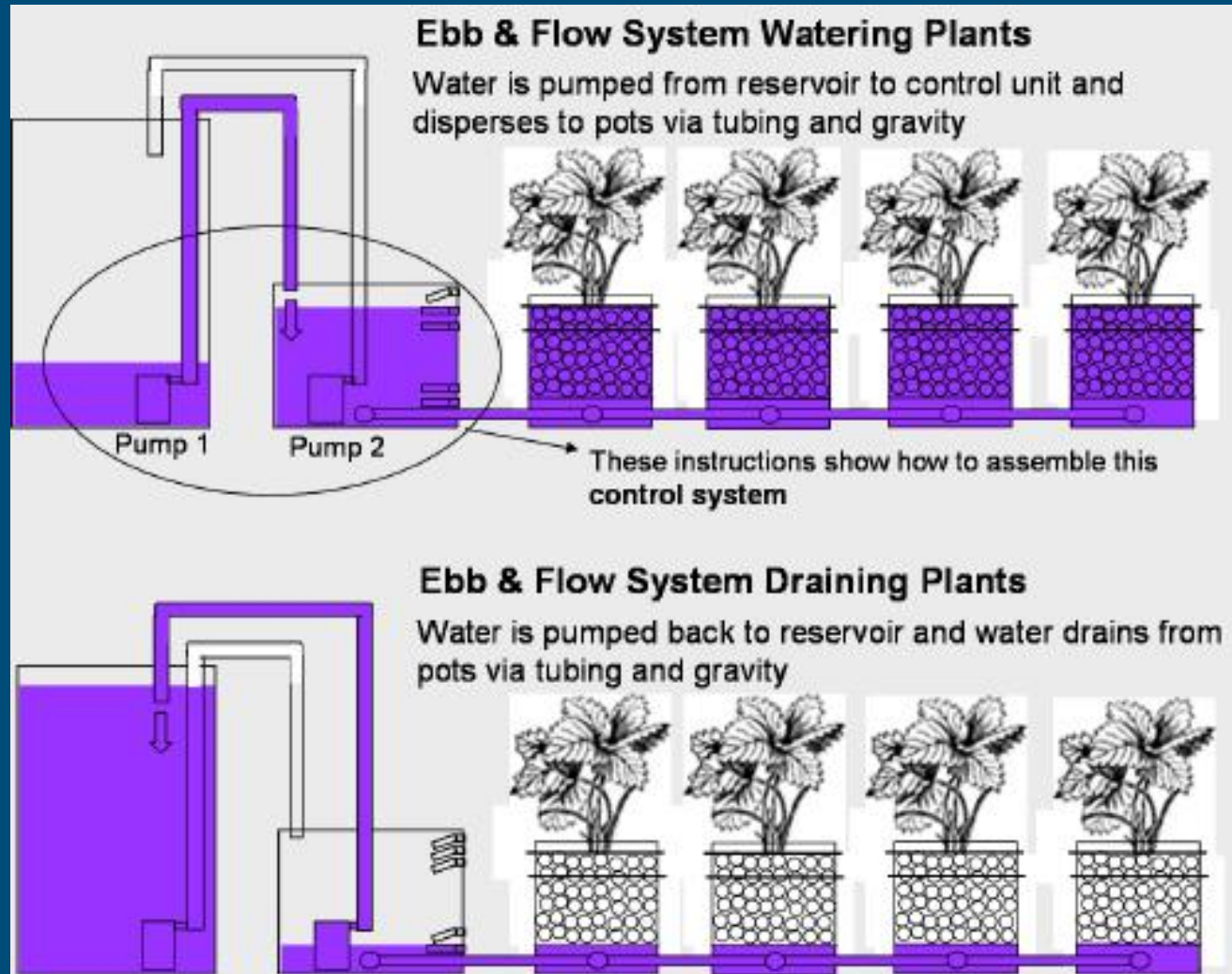

Μεταφορά του θρεπτικού διαλύματος

Άρδευση με κατάκλυση από κάτω και αποστράγγιση (Ebb & flow)

Η διάρκεια του κάθε κύκλου κατακλύσεως είναι όπως στην περίπτωση της άρδευσης με σταγόνα. Γενικά, ο κύκλος διαρκεί 5 -10 λεπτά.

Επιδαπέδια άρδευση σε φυτώριο

Κατάκλυση και αποστράγγιση
(παλίρροια)

Άρδευση επιδαπέδια με καταιονιστήρες (μικροεκτοξευτήρες)

- Κατάλληλο για περιπτώσεις πυκνών φυτεύσεων (πχ ρόκα, μαϊντανός)

Δίκτυο επιστροφής του θρεπτικού διαλύματος

- Συλλογή του θρεπτικού διαλύματος που απορρέει από το ριζόστρωμα.
- Επιστροφή σε δεξαμενή συλλογής και επαναχρησιμοποίησή του.
- Το δίκτυο ανακυκλώσεως συμπεριλαμβάνει:
  - τις υδρορροές
  - τους αγωγούς συλλογής
  - την δεξαμενή συλλογής
  - το σύστημα απολυμάνσεως
  - την δεξαμενή αποθηκεύσεως
  - τις αντλίες και τους αγωγούς συνδέσεως με την κεφαλή

Υδρορροές

- Ανοικτοί ορθογώνιοι αγωγοί.
- Τοποθέτηση υποστρώματος σε σάκους ή χύδην
- Τοποθέτηση άλλου είδους υποδοχέων ή φυτοδοχείων
- Χρησιμοποιούνται επίσης για την ροή του θρεπτικού διαλύματος.

Υδρορροές

- Αρχικά βρήκαν εφαρμογή σε συστήματα NFT (1979)
- Αργότερα για υποστρώματα χύδην (άμεσοι υποδοχείς υποστρωμάτων)
- **Ύψος στρώσης υποστρώματος: 8-20 εκ.**
  - καθορίζεται κυρίως από τις ιδιότητες του υποστρώματος

Υδρορροές

Μειονεκτήματα της χύδην εφαρμογής υποστρώματος:

- Χρήση μεγάλου όγκου υποστρώματος
- Λόγω μεγάλου μήκους και κλίσεως:
  - μικρή περιεκτικότητα σε υγρασία στο ανώτερο τμήμα
  - μεγάλη περιεκτικότητα σε υγρασία στο κατώτερο

Υδρορροές-Κανάλια NFT

Υδρορροές με περλίτη χύδην

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΛΑΧΑΝΟΚΟΜΙΑΣ

Μεταφορά του θρεπτικού διαλύματος

- Απαραίτητη **η κλίση** στο δάπεδο κατά μήκος των γραμμών για την κίνηση του θρεπτικού διαλύματος
- **Ενδειγμένη κλίση (slope) 0,5-1,5%**
- Μεγάλες κλίσεις πρέπει να αποφεύγονται
  - **ανομοιόμορφη παροχή του διαλύματος**
- Μικρές κλίσεις δυσχεραίνουν την απορροή

Μεταφορά του θρεπτικού διαλύματος

- Πλάτος υδρορροών 15-40 εκ.
  - Για καλλιέργεια καρποδοτικών λαχανικών πλάτος 15-25 εκ.
  - Για καλλιέργεια φυλλωδών λαχανικών, γαρύφαλλου πλάτος 30-40 εκ.
- Ύψος υδρορροών 6-15 εκ.
- Υλικό κατασκευής: πολυπροπυλένιο (PP) ή PVC

Μεταφορά του θρεπτικού διαλύματος

- Σε ορισμένες περιπτώσεις, χρησιμοποιείται και πολυαιθυλένιο (PE αδιαφανές)
  - μειονέκτημα η αστάθεια των πλευρικών τοιχωμάτων
  - ενδείκνυται η τοποθέτησή του πάνω σε φύλλα φελιζόλ (θερμική μόνωση)
- Αποφεύγεται η χρήση μεταλλικών υδρορροών
  - χρησιμοποιούνται μόνο πλαστικοποιημένες

Μεταφορά του θρεπτικού διαλύματος

Τα τελευταία χρόνια χρησιμοποιούνται υδρορροές όπου για την διευκόλυνση της ροής ανυψώνεται ο πυθμένας και στις δυο άκρες υπάρχουν αυλάκια από τα οποία απορρέει το θρεπτικό διάλυμα.

αποφυγή του κινδύνου μόλυνσews στο ίδιο κανάλι

Αποθήκευση του θρεπτικού διαλύματος

- Αποθήκευση του θρεπτικού διαλύματος που απορρέει σε δεξαμενές συγκεντρώσεως
- Αποθήκευση του απολυμασμένου θρεπτικού διαλύματος σε ανάλογες δεξαμενές

Υπολογισμός του όγκου του δοχείου συλλογής

$$V = StNEAF / (6 * 10^3)$$

- V = η ζητούμενη χωρητικότητα σε λίτρα
- S = η παροχή των σταλακτών (L/h)
- t = η διάρκεια του κάθε κύκλου αρδεύσεως (min)
- N = ο αριθμός των διανεμητών
- E = η έκταση της καλλιέργειας (στρέμματα)
- A = το μέγιστο αναμενόμενο ποσοστό απορροής (%)
- F = συντελεστής ασφαλείας (>2)

Δίνονται οι μέγιστες τιμές των παραπάνω μεταβλητών

Υπολογισμός του όγκου του δοχείου συλλογής

$$V = StNEAF / (6 * 10^3)$$

- V = η ζητούμενη χωρητικότητα σε λίτρα
- S = η παροχή των σταλακτών (L/h)
- t = η διάρκεια του κάθε κύκλου αρδεύσεως (min)
- N = ο αριθμός των διανεμητών
- E = η έκταση της καλλιέργειας (στρέμματα)
- A = το μέγιστο αναμενόμενο ποσοστό απορροής (%)
- F = συντελεστής ασφαλείας (>2)

Δίνονται οι μέγιστες τιμές των παραπάνω μεταβλητών

Κλάσμα απορροής (leaching fraction)

- Ο λόγος του όγκου του θρεπτικού διαλύματος απορροής προς τον συνολικό όγκο που χορηγείται.
- Καθορίζει τον βαθμό εκπλύσεως των αλάτων από το ριζόστρωμα
- Το ποσοστό του κλάσματος απορροής εξαρτάται από την περιεκτικότητα του θρεπτικού διαλύματος σε άλατα.
- Αν η ποιότητα του νερού είναι καλή, το κλάσμα μπορεί να είναι μεταξύ 20-35%

Κλάσμα απορροής (leaching fraction)

- Σε περιπτώσεις κακής ποιότητας νερού το κλάσμα απορροής μπορεί να ανέλθει και μεταξύ 30-40% (ή και 50%!!) της συνολικής παροχής.
- Το “φρεσκάρισμα” του διαλύματος στο ριζόστρωμα, διατηρεί την EC στα επιθυμητά επίπεδα
- Αν η EC απορροής είναι σε υψηλά επίπεδα και το κλάσμα απορροής είναι χαμηλό, τότε αυξάνεται η συχνότητα αρδεύσεως **→ αύξηση του κλάσματος απορροής** **→ αύξηση της καταναλώσεως λιπασμάτων** **→ περιβαλλοντική (N, P) και οικονομική επιβάρυνση**

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΛΑΧΑΝΟΚΟΜΙΑΣ